

Parčad stvarnosti /Now, what can I learn from you?

Hic tandem stetimus nobis ubi defuit orbis.
Stigli smo najzad ovde gde nam je nestalo globusa.

Danilo Kiš, *Mansarda*

U vremenu kada je sve moguće, kada je sve pokriveno signalom, koji daje mogućnost za bolje, trenutak kada ostaješ bez toga i kreneš na put (sa sobom, sa nekim) daje ti nove mogućnosti. Mogućnosti koje si možda ranije predvideo, ali koje se neće desiti. Mogućnosti koje nisi ni očekivao a koje su se desile. Mogućnosti koje su se desile, a nisi ni sanjao da su izvodljive. Sve su to mogućnosti koje ti se javljaju kada kreneš, kad bivaš u pokretu. Koliko god pokušavali da sebi predstavimo detalj onoga što će nam se u jednom trenutku desiti, naša predstava je mnogo siromašnija, šematizovana u odnosu na ono što nam se desilo. Kako bi Anri Bergson rekao, *ostvarivanje donosi sa sobom jedno nepredvidivo ništa koje menja sve*. Ljudi se većinom vežu za jedno mesto, rade uobičajene stvari i time svedu svoj život na predvidljivo, ustaljeno, razumljivo, na linearnost... a koja u današnjem svetu više nema smisla. Linearnost koja uljuljkava i traži mesto sigurnosti. Svetlana Volic izbegava rutinu i kroz radove beleži svaki mogući pokret. Da li u vezi sa vodom, vazduhom, zemljom, nije toliko važno. Važno je da se oseća potreba da se giba, kreće, ne miruje, pokreće, traži, istražuje, oseća, doživljava i beleži. Momenat,

pokret, kadar, kompozicija, trenje, ujed, perije, vazduh, telo, nebo,... Sve je to u skladu kada se nađete ispred i pokušavate da uđete u priču koja vam se nudi. Ovde nije u pitanju poruka¹, način tehničke reprodukcije ili postavke određenog kadra, već suština okrenutosti pokretu i traženju svega onog što do tog trenutka niste videli ni uočili, traženje *Novog sveta bez globusa*.

Ovde bih se pozvao na početak Kišove *Mansarde* koja nas uvlači ne samo u estetski deo putovanja, na koji način se opisuju *vozovi koji plaču*, već i na pitanje forme i sadržine kao takve. Put i voz, pomenuto prevozno sredstvo, čine da se pojavljuju ideje² i tema, pokušaj da se tela i priča slože kroz dug vremenski period istraživanja i potrage za boljim mestom i krajnjim ciljem datog puta. To se veoma dobro uočava u delu u kojem nastaje dijalog nakon mukotrpnog preispitivanja sopstvenog mesta na Zemlji i potrebe za životom. Nakon njegovog preispitivanja o njenom izgledu i pojašnjavanja zajedničkih malih tajni pojavljuje se niz nedoslednosti kao i sled reči:

Dozvolite, rekoh, da vam predstavim svog druga: Jarac-Mudrijaš.

O! reče ona. Vi ste sigurno filozof.

Ne, rekoh ja. On je astronom.

Da, reče Jarac-Mudrijaš, a on je...

Globtroter, rekoh i stadoh mu na žulj. (Nisam nikad voleo da se razgolićujem javno.)

O, reče ona i očima joj prelete neki oblak.

Da, rekoh. Upravo sam se preko Azurne obale vratio sa Rta dobre nade.³

¹ Kada su jednom prilikom pitali Džona Forda, kakva je poruka vaših filmova? Ford je odgovorio, ako mi je do poruke, pošaljem telegram.

² Filozof Plotin u jednom delu svoje *Eneide* objašnjava kako se ljudi rađaju. Kako kaže, priroda samo nagoveštava oblikovanje živih tela. Prepuštena samoj sebi, ona svoj posao ne dovršava. S druge strane, duše nastanjuju svet ideja. Nesposobne da delaju, a uostalom i ne misleći na to, one lebde iznad vremena, izvan prostora. Ali, među telima postoje i ona koja, po svom obliku, više odgovaraju nastojanjima nekih duša. I među dušama postoje one koje se više prepoznaju u određenim telima. Pošto nije nastalo u sasvim pouzdanim rukama prirode, telo se izdiže ka duši koja mu daje potpuni život. I duša, zadivljena pred ogledalom, gledajući telo u kome vidi sopstveni odraz, dozvoljava da bude privučena, naginje se i pada. Njen pad predstavlja početak života. Preuzeto iz: Bergson Anri, *Duhovna energija, Misao i pokretljivost*, IKZS, Sremski Karlovci, 2011., str. 79.

³ Kiš Danilo, *Mansarda*, BIGZ, Beograd, 1993., str. 17.

Slično stanovište možemo uvideti u radovima Svetlane Volic, u kojima se putovanje shvata kao dašak slobode⁴ i potreba za promenom. Dok se kod Kiša oseća da voz i put vode u tamnu stranu života, kod Volic se taj put može shvatiti kao put koji nas vodi ka uzvišenom. Onom *uzvišenom*⁵ koji može da seje strah i strahopoštovanje oko sebe, kao i da nam se obraća kroz datu realnost tako, da nas podseća na moguće opasnosti, doživljaje i velika zadovoljstva koja se javljaju, kako nekim uzbudljivim trenutkom i mogućnošću drugačijeg okončanja ili izbavljenja iz novonastale situacije. Kod Volic je taj trenutak okrenut više ka životu, ka erosu. Radost života i potraga za istim, ove prikazane radove čine zanimljivim i otvaraju time mnoga pitanja. Nema traženja određenih predstava iz prošlosti u sadašnjosti, već prizor biva okrenut ka razumevanju da svet koji se vidi ne stoji, nego da bivamo uvedeni u njega. Drugim rečima, čita dati pokret i zapis iz sopstvenog sistema ali mora ponovo da nauči da vidi, i time da se otvori za ono što dolazi, drugačiji put kojim se kreće. Za takvom vrstom uzvišenosti Volic traga. A koje nam isporučuje kroz nove granice, svet iznad praga, granice svetlosti, naše pristutnosti, dosadašnjeg posmatranja, osećaja koji nam govori da može i drugačije.

Može se reći da smo došli do jedne tačke gde bi smo trebali da mislimo na nov način o našem životu i odnosu prema prirodi. Mi bivamo posmatrač⁶, vazda i svuda i za sve se interesujemo, ali ne možemo iz svega toga izaći. Bivamo upleteni i sputani na našem putu, ispravljajući, sređujući ga, a koji se svaki put sve više raspada zajedno sa nama. I uvek se pitamo, ko nas je tako postavio i na koji put namerio, ne gledajući u dubinu (*u sebe*). A svaki novi pokret, promena, nas čine bogatijim za sećanje koje se tim pokretom, putem javlja. Zahvaljući takvom sećanju i novom iskustvu, bivamo "preobraženi" u novu ličnost. Nova ličnost koja se pojavljuje biva skupina *doživljene*

⁴ Što najbolje možemo videti iz stiha: *Što napolju postoji, to mi znamo/samo iz lica životinje; jer već/i malo dete okrećemo mi/i teramo ga da uobličenje/za sobom gleda, a ne otvoreni/svet, što se čita s lica životinjskog/toliko dubok. Slobodan od smrti.* A.M. Rilke, *Osma elegija*, posvećena Rudolfu Kesneru.

⁵ Koja se pojavljuje kod Edmunda Burka (Edmund Burke) koji je prvi upotrebio izraz *uzvišeno* u filozofiji, *Pitanja o poreklu naše ideje uzvišenog i lepog* iz 1756 (*A Philosophical Inquiry Into The Origin of Our Ideas of The Sublime And Beautiful*). On zaključuje da pored opšte kategorije lepog, postoji i druga estetska kategorija: uzvišeni.

⁶ Možemo reći, poput Kafkinih kurira koji samo prosleđuju informacije sa jednog na drugo mesto, bez potrebe da te informacije i razumeju.

prošlosti, a koja jedina može govoriti i ispričati *bilo šta o sebi (o nama)*. Trenutak kada se pomerimo iz našeg pejzaža počinje nov život.

Poput umetnika kao što su Charly Nijensohn ili Misha de Ridder, koji u svojim radovima ispituju naš urbanizirani svet kroz duboko promišljanje i istaživanje značenja prirode i predala koji su u nama. Pejzaž kao tema biva zanimljiv i u današnjeme vremenu, samo što pejzaž iznutra biva zapušten i skrenut. Volic istrajava na budnosti i na putu kojem se kreće, putuje bez puta ali se put sa njom rađa⁷. Poput naroda Sami iz Skandinavije, koji veruje da sva mesta i predmeti u prirodi imaju dušu, tako da se moramo kretati u tišini kraj njih. Tišina i uzvišenost, koje se tim putem javljaju, dovoljne su za početak puta na koji smo krenuli.

Predrag Terzić

⁷ *Putuje bez puta / I put se za njim rađa*. Pravilan stih pesme *Putovanje*, Vasko Popa